

שהוא גם נגד בית התורפה של הקצרה — **שתיהן טמאות**, שהרי אין ידוע ממי בא הכתם.

ואם לאו, שלא מגיע המקום בחלוק שבו נמצא הכתם כנגד בית התורפה של ארוכה, אבל מגיע הוא לכנגד בית התורפה של הקצרה **ארוכה** — **טהורה**, ו**קצרה** — **טמאה**⁽⁴⁴⁾, לפי שהוא נגד בית התורפה שלה.

תניא אידך: בדקה חלוקה אחרי שפשטתו⁽⁴⁵⁾, ונמצא נקי, והשאיילתו לחבירתה, ומצאה השניה בו כתם.

היא, הראשונה — **טהורה**, אולם **וחבירתה** — **תולה בה**, שמהראשונה הדם.

ומבאר הגמרא, **אמר רב ששת**: ולענין **דינא**, על מי חובת הכיבוס, **תנן** שהשניה פטורה. שטוענת כלפי הראשונה שאינה

מאמינה לה שבדקה, וישנו ספק ממי הדם, ועל התובע ממון מוטלת חובת ההוכחה⁽⁴⁶⁾.

אבל לענין טומאה — היא הראשונה שבדקה **טהורה**, ו**חבירתה** שמצאה את הכתם **טמאה**, שהרי גם אם האמת כדברי השניה שלא בדקה הראשונה, השניה טמאה, וכמבואר בכרייתא הקודמת ששתי נשים שלבשו חלוק ונמצא בו כתם, טמאות שתיהן.

מקשה הגמרא: **מאי שנא מהא דתניא "שתי נשים שנתעסקו בצפור אהר, ואין בו בכל גוף הציפור אלא כסלע דם, ונמצא דם כסלע על אשה זו וכסלע על זו — שתיהן טמאות"** ולא תולים את הדם הנמצא על כל אחת בדם הציפור.

שכיון שנתעסקו שתיהן בצפור אחת, רק כתם אחד אפשר לטהר לתלות שהגיע מהציפור ולטהר — לא מטהרים מספק את

שתבדוק את החלוק גם לפני הלבשה, ותמה מדוע לא די בבדיקה בשעה שפושטת החלוק כדי להוכיח שהדם מהשניה. ותירץ ה"ט"ז [שם] ל[שרק בדיקה טובה ומדוייקת מועילה לכירור, ובמקרה שלא בדקה בתחילה ואין לה נפקא מינה מהבדיקה שעושה כשפושטת [כמבואר שם] לא סומכים שבדקה כראוי, שרק בדיקה שיש ממנה השלכה לדינא על טהרות הבודקת מדייקת בה. אולם ה"ח והש"ך [שם, מז] חולקים וסוברים שהוא הדין גם בבדקה רק בשעה שפשטה. וראה מה שכתב בזה החוות דעת [שם, כח].

46. הקשה הרשב"א, שבגמרא בכתובות [עו א] מצינו שהתובע את חברו וטוען התובע שברור לו שהנתבע חייב, והנתבע משיב שמא פטור אני, מחויב הנתבע לשלם ש"בריא ושמא - ברי

עליו בתורת השלמים [קצ נ] שאם כן אסורה מדאורייתא, ובגמרא להלן [ס ב] מבואר שתולים כתם שנמצא לאחר השינה שהגיע ממקום אחר, ודין תליה שייך רק באיסור דרבנן. ובשו"ת מהר"ם מלובלין [ב], הובא בסד"ט קצ לו] כתב שכתם שנמצא בשינה הוא ספק דאורייתא.

44. במקרה שמגיע החלוק להגיע לבית התורפה של הארוכה על ידי הדחק ולקצרה בקלות, כתב הר"ן שדינו כבמקרה שמגיע לשתייהן בקלות וטמאות שתיהן. ובסדרי טהרה [קצ פח] הוסיף שהוא הדין גם במקרה שיכול החלוק להגיע לארוכה רק על ידי שמתכופפת, שדי בכך שישנה אפשרות שהגיע גם לארוכה כדי לטמאה.

45. הדרישה [קצ יט] דייק מלשון הרשב"א [תוה"ב הקצר ז ד] והטור [קצ מ] שצריך

שתיהן, אלא מטמאים לשתייהן.

והוא הדין בשתים שלבשו חלוק בזה אחר זה ונמצא דם, שאי אפשר לטהר את שתיהן, היה עלינו לטמא את שתיהן?

ואי משום שהראשונה בדקה את החלוק — אין בדיקתה ברור גמור, שאפשר שלא בדקה כראוי, ולא השגיחה בכתם שהיה בחלוקה⁽⁴⁷⁾.

ומתוצאת הגמרא: **שאני התם**, בשתים שנתעסקו בצפור, **דאיכא פלע יתירה** של דם, שעל כל אחת נמצא דם, ואין לנו אפשרות לתלות ולומר שדם של אשה זו הוא דם ציפור והדם שעל חברתה הוא דם נדה, שבמה שונה דם זה מדם זה, הרי שתיהן

מצאו דם ושתייהן נתעסקו בצפור.

אבל בשתי נשים שלבשו חלוק בזו אחר זו אין דין שתיהן שקול לגמרי, שהרי הראשונה בדקה. ואפילו שאין בדיקתה ברור גמור, מכל מקום מסתבר יותר לטהר אותה מאשר את חברתה, ואין הצדדים שקולים לגמרי כבשתים שנתעסקו בצפור.

תנו רבנן: אשה שלבשה זו על גבי זו שלשה חלוקות הברדוקין לה שאין עליהם דם, ולאחר מכן מצאה על אחד מהם דם —

אם יכולה לתלות את הדם שבא ממקום אחר, וכגון שעברה בשוק של טבחים, **תולה בו, ואפילו נמצא הדם בחלוק התחתון בלבד**, שאין מצוי שיזוב דם מבחוץ ויגיע

כתמים די בכך שישנה אפשרות שהדם אינו מגופה ואין צריך בירור גמור. וכשמגיעה חברתה וטוענת לדיינים שגם היא נתעסקה באותה הציפור, חוזרים ומטמאים את הראשונה, ואף על פי שלא חידשה השניה בדבריה מאומה בענין הראשונה, מכל מקום אין יכולים הדיינים לפסוק שני פסקים הסותרים זה את זה, וכיון שאי אפשר לטהר את שתיהן, מבטלים את הפסק הראשון, ושתייהן טמאות. [וראה בב"ח [קצ כז] שכתב שבמקרה שיפסקו לראשונה שטהורה לא יבטלו את הפסק, אולם הט"ז [קצ יז] חולק, וראה בנקודת הכסף ובחור"ד [כח] שהארכיכו בדבר].

והקשתה הגמרא, שגם הבודקת חלוקה ומשאלתו לחבירתה, כיון שלענין דינא מקבלים הדיינים את טענת השניה שאומרת שהדם מהראשונה, ופוטרים אותה מלשלם, אם כן, אי אפשר לפסוק בידי איסור שהדם מהשניה, ששני פסקים אלו סותרים זה לזה. וכשם ששתיים שנתעסקו בצפור, אף על פי שישנה לאחת תליה המטהרת, מטמאים אותה כדי לא לפסוק פסקים

עדיף", ואם כן בסוגייתנו, שטוענת הראשונה "ודאי מסרתי חלוק נקי", והשניה משיבה "שמא ממך הדם", היה עלינו לחייב את השניה לשלם. ותירץ, כיון שבדיקת חלוק צריכה עיון ודיוק, יכולה השניה לטעון שמא לא בדקת כראוי ואין לך על מה לסמוך בטענת ה'ברי', ובמקום שתשובת הנתבע היא על עצם הודאות שבה נוקט התובע נאמן גם בטענת 'שמא'.

47. הקשו התוס' מהו הדמיון בין שתי נשים שנתעסקו בצפור, לבודקת חלוקה והשאלתו לחבירתה, והרי בשתיים שנתעסקו בצפור אין סיבה כלשהי להעדיף את אחת מהן ולטהרה ולכן טמאות שתיהן, אבל הבודקת את חלוקה, אף על פי שאפשר שלא בדקה כראוי, מכל מקום, עדיפה היא על חברתה שלא בדקה כלל, ולכן תולים שמהשניה הכתם.

ותירצו, ששתי נשים שנתעסקו בצפור אחת אחרי השניה, והגיעה הראשונה לבית הדין קודם חברתה היו מטהרים אותה, כיון שלטהרת

לחלוק הפנימי בלא לגעת בחיצון, תולים שניתזו הדם מלמטה בין רגליה, ולכן נמצא רק בחלוק הפנימי (48).

ואם אינה יכולה לתלות, שלא עברה בשוק של טבחים וכדומה אינה תולה את הדם הנמצא שהוא בא ממקום אחר, ואפילו נמצא הדם בחלוק העליון בלבד, שהיה אפשר לומר שישנה הוכחה מכך שהחלוק הפנימי נקי שאין הדם מגופה, שהרי כיצד ידלג דם המקור על החלוק הפנימי ויגיע לחיצון (49).

ומסבירה הגמרא: כיצד איירי שיכולה לתלות או אינה יכולה לתלות?

עברה בשוק של טבחים — תולה את הדם בו אפילו נמצא בתחתון בלבד, לא עברה בשוק של טבחים — אף אם נמצא הדם בעליון בלבד, אינה תולה!

מתניתין:

ותולה האשה שמצאה כתם, בין על בשרה ובין על חלוקה, את הדם בכל דבר שהיא יכולה לתלות שהגיע משם הדם: וכגון — שחטה בהמה חיה ועוף, או נתעסקה בכתמים של נשים אחרות, או בכתמי דם ממקומות אחרים בגופה, או שישבה בצד העפוקין בה, תולה שבא הדם משם והרי היא טהורה! (50)

וכמו כן, אם הרגה האשה מאכולת [כינה] ומצאה לאחר מכן כתם על בשרה או חלוקה — הרי זו תולה את הדם בה, והרי היא טהורה.

עד כמה היא תולה שהדם הוא דם מאכולת?

הסותרים, הוא הדין בבודקת חלוקה.

48. כן ביאר הרשב"א [נז ב ד"ה 'ואתי', התוס' [שם, ד"ה על בשרה] כתבו שתולים שקיפלה את שני החלוקים העליונים באותו הרגע שניתזו הדם. ונפקא מינה בין הפירושים למקרה שנמצא הדם בצידו הפנימי של החלוק הפנימי, שלתוס' שהחשש הוא רק שנתקפלו החלוקים טמאה, [שכתבו שם שאין חוששים שנתקפל גם השלישי]. ולרשב"א גם במקרה זה אפשר לטהר ולתלות שניתזו מלמטה. ובטור שפסק שבמקרה זה טהורה, והוכיח מזה בבית יוסף [קצ יב, ד"ה 'זמ"ש אפילו'] שסבר הטור כרשב"א. וראה בסדרי טהרה [קצ מה] שדן האם ישתנה הדין במלבושים שלנו שצמודים לגוף ואי אפשר שיתקפלו.

49. בבית יוסף [קצ יב, ד"ה 'ומ"ש טמאה]

ביאר שהטעם שלא סומכים על ראייה זו היא מפני שחוששים שמא נתקפלו החלוקים כלפי פנים, והיה החלוק החיצון ברגע מסוים כלפי פנים.

50. ג' פירושים כתבו הפוסקים בביאור היתר זה: א. הבית יוסף [קצ, הובא בט"ז ס"ק כג] ביאר, כיון שכתב הרמב"ם [איסור"ב ט א] שרוב הדמים יוצאים בהרגשה, מסתבר שאשה זו שלא הרגישה לא יצא מגופה דם, וסומכים על הרוב כדי לפשוט שהדם מקורו מעלמא. ב. המעיל צדקה [נט, מובא בסד"ט קצ א] כתב שסומכים על חזקת טהרה כדי לפשוט שנשארה האשה בטהרתה. ג. הסדרי טהרה [קפג ב ד"ה 'וטעמא'] ביאר שההיתר הוא מדין ספק ספיקא, שאפשר שהדם מעלמא, וגם אם מגופה הוא, שמא לא הרגישה ביציאתו ואינו מטמא.

ונפקא מינה בין הפירושים: א. בדין תליה

רבי חנינא בן אנטיגונוס אומר: עד כגרים של פול.

אבל, אם היה הכתם גדול משיעור זה אינה יכולה לתלותו בדם המאכולת לפי שאין דם המאכולת מרובה משיעור זה⁽⁵¹⁾.

ועוד אמר רבי חנינא בן אנטיגונוס, ובדין הזה הוא בא לחלוק על תנא קמא:

יכולה כל אשה לתלות כל כתם, שהוא פחות

משיעור כגרים של פול בדם מאכולת ואף על פי שלא הרגה מאכולת ביודעין, שהקלו חכמים לתלות כל כתם שהוא פחות משיעור כגרים בדם מאכולת, מפני שהמאכולת מצויות, ויתכן שמעכה מאכולת מבלי לדעת מכך⁽⁵²⁾.

ותולה האשה המוצאת כתם, ואפלו גדול מגריס, את הדם הנמצא — כבנה או כבעלה, אם שכבו לידה⁽⁵³⁾ ויש בהם

בג' ימים ראשונים של ד' נקיים, שאין בהם חזקת טהרה, ולמעיל צדקה אין תולים בהם. ב. בדין אשה המרגשת ואינה יודעת להבחין אם ההרגשה היא מההרגשות המטמאות, שלבית יוסף שנסתמך על הרוב אי אפשר לתלות במקרה זה.

51. כתב הטור [קצ ה] שגודל הגריס הוא ט' עדשים, ובמידות זמנינו הכוונה לכתם שקוטר העיגול הוא כ" 18 מ"מ. ומיהו כתב הראב"ד [בעלי הנפש, שער הכתמים, עד] שישנם שינויים בגודל הגריסים הגדלים במדינות שונות, וכיון שסתמו חכמים ולא ביארו לגריס של איזו מדינה כוונתם, יכולה לתלות בכל גריס שתמצא. וכן כתב הרמב"ן [הלכות נדה ד ד] שאם נודמן גריס הגדול יותר משיעור המקובל, תולה הכתם עד שיעור הגריס שמצאה. וביארו החכם צבי [סז] והט"ז [קצ ז] שידעו חז"ל שאין בנמצא פול שגודל משיעור דם המאכולת. ובזמנינו נתקטנו הכינים מאד, ודם היוצא מהם אינו יוצר כתם שקוטרו גדול מ 6-5 מ"מ. ובפתחי תשובה [קצ ט] הביא מהיראים שאין להקל ביותר מכתם של אותו הזמן. אולם החת"ס [שו"ת קנ, קפב] הקל שגם בזמנינו נשאר השיעור, ומטהרים כל כתם הקטן מט' עדשים. ובשבט הלוי [קצ ה, א] הוכיח שכן סברו גם החו"ד, הרע"א, והנודע ביהודה.

וטעם הדבר יתבאר בהערה הסמוכה.

52. נחלקו האחרונים ביסוד היתר זה, האם הוא כשאר התליות שמטהרים את הכתם מפני האפשרות שהגיע ממקום אחר, ומאכולת מפני שמצויה אפשר תמיד לתלות בה, או שמלכתחילה הגבילו חכמים את תקנתם ולא גזרו אלא על הכתם שגדול מגריס. וראה בחת"ס [שו"ת קצ], ובסדרי טהרה [קצ סא], שהאריכו בנידון זה.

ונפקא מינה מחקירה זו לדין כתם בזמן הזה שאין מצויות יותר המאכולות, שאם לא גזרו על כתם הקטן מגריס, נשאר הדין כבזמן המשנה. אבל אם ההיתר הוא מפני התליה במאכולת, הרי בימינו שאין מאכולות מצויות יאסר אפילו כתם קטן. וכן נפקא מינה לשיעור גודל הכתם שיאסר בזמן הזה, שבזמנינו נתקטנו הכינים, ואם ההיתר הוא מפני התליה במאכולת, אין להתיר כתם שיש בו יותר דם מאשר בכינים שבימינו. אבל אם מלכתחילה לא גזרו על כתם שקטן מגריס, הרי כל כתם שאין בו כשיעור דם הכינים שבזמן הגמרא לא נכלל בתקנת חז"ל שאסרו הכתמים. וראה מה שכתבנו בהערה הקודמת.

53. הוא הדין אם שכבה במטה עם נשים שיש להם מכות, [רמ"א קצ יט]. וביאר הש"ך [שם, לד] שהמשנה שנקטה בנה ובעלה, הוא משום שמצוי יותר שהם נוגעים בה.

מכה (54).

על אף שעתה אין המכה מוציאה דם בפועל אלא רק יכולה להגלע ולהוציא דם (55).

ראה רבי עקיבא את תלמידיו מסתכלין זה בזה ותמהים מדוע הקל רבי עקיבא כל כך לתלות במכה שרק יכולה להוציא דם?

אמר להם — מה הדבר קשה בעיניכם? והרי אפשר להקל בכתמים אפילו בתלייה רחוקה. משום שלא אמרו חכמים את הדבר של גזירת כתמים להחמיר ולטמאות אפילו במקום שניתן לתלות.

אלא אדרבה, ביסוד גזירת כתמים נאמר שניתן להקל ולתלות את הכתם בכל ענין אחר שנוכל לתלות בו ואפילו הוא רחוק.

ובכח החכמים להקל באיסור כתמים, מפני שרק מתקנתם היא אסורה, אבל מדאורייתא אין הכתמים מטמאים, שנאמר: "ואשה כי תהיה זבה, דם יהיה זובה בבשרה" — דם ולא כתב! (56)

עד שבדקה בו האשה את עצמה, שהוא נתון

וכמו כן, אם יש בה עצמה בגופה מכה, והיא [המכה] יכולה להגלע ולהוציא דם, הרי זו תולה את כתמה בה, על אף, שעתה המכה היא יבשה, כיון שהיא יכולה להגלע ולהוציא דם.

מעשה באשה אחת שבאת לפני רבי עקיבא.

אמרה לו: ראיתי כתב!

אמר לה — שמא מכה היתה בך?

אמרה לו — הן! אכן, היתה בי מכה בעבר וחיתה, שהתרפאה קצת ועלה עליה קרום.

אמר לה — שמא יכולה המכה להגלע [להתגלות על ידי שיתקלף הקרום] ולהוציא דם?

אמרה לו — הן!

וטהרה רבי עקיבא על סמך התלייה במכתה,

לא ביקש מהאשה שתראה לו את המכה, אלא נסתמך על דבריה והתיר בלא בדיקה נוספת. וכדבריהם נפסק בשו"ע [קצ ל].

56. בגמרא לעיל [נו ב] דרש שמואל שכתמים טהורים מדאורייתא מהפסוק 'בבשרה' עד שתרגיש בבשרה, והקשה הנודע ביהודה [קמא נה] מדוע שינה שמואל מדברי רבי עקיבא, ולא יזה צורך נאמרו שתי דרשות כדי ללמד שכתמים מטמאים, ובסדרי טהרה [קצ צג, ד"ה 'לכן נראה לענ"ד'] תירץ שישנם שני היתרים בכתמים, א. דם שידוע בודאי שיצא בלא הרגשה, נדרש מהפסוק 'בבשרה' שאינו מטמא. ב. דם שישנו ספק שמא הגיע ממקום אחר ואינו

54. כתב הרמב"ן [הלכות נדה ד יט] שאם נתעסקו בנה ובעלה בדמים ונמצא בהם דם מאותו העסק, תולה בהם, אבל אם לא נמצא בהם דם אינה תולה, ובזה שונה בזה דינם מהאשה עצמה שדי בידועה שנתעסקה כדי לתלות. ובמאירי חולק וסובר שגם כשאין דם על בנה ובעלה אם ידוע שנתעסקו בדמים תולה בהם.

55. הרמב"ן [הלכות נדה, ד כג] והרשב"א [תורת הבית ז ד] למדו ממשנתנו שכשתולים את הכתם במכה וכד' אין צורך לבדוק האם התליה נכונה על ידי שנקרב את הכתם למכה ונשווה מקרוב האם הצבעים דומים, שהרי רבי עקיבא

תחת הכר שלא הסתכלה בו האשה לאחר הבדיקה לראות אם יש בו דם, אלא הצניע אותו תחת הכר, ונמצא עליו דם, ואין ידוע אם הגיע הדם בבדיקתה וטמאה, או שבמשך הלילה נמצעה בעד מאכולת שהיתה תחת הכר, וטהורה:

אם צורת הכתם היא עגול — טהור שבדרך כלל מאכולת הנמעכת בעד מתפשט דמה בצורת עיגול, ולכן מסתבר לתלות את הכתם העגול במאכולת. אבל אם מראה דם הכתם הוא מישוך — טמא שדם היוצא בבדיקה דרכו להמשך על פני העד כתוצאה מפעולת

הבדיקה⁽⁵⁷⁾, דברי רבי אליעזר ברבי צדוק.

גמרא:

תנינא ומבואר במשנתנו להא דין שנאמר בכרייתא:

דתנו רבנן, מעשה ותלה רבי מאיר בקילור [תחבושת]⁽⁵⁸⁾, ורבי תלה בשרף של שקמה, שצבעם אדום, ודין זה אפשר ללומדו ממשנתנו שכתבה 'ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות'⁽⁵⁹⁾.

59. הרשב"א [תוה"ב הקצר ז ד] ביאר שתולים אדום באדום אף על פי שאין ניכר ממש אם דומים האדומים זה לזה. וכתב הסדרי טהרה [קצ מה] שמקור דין זה הוא מסוגיתנו שתלו ר"מ ורבי בקילור ובשרף שקמה אף על פי שאין אדמימותם דומה לגמרי לאדמימות הדם. וביאר שטעם קולא זו היא מפני שפעמים משתנה הצבע בהתחברותו לבגד, ואפשרי הדבר שצבע שאדמימות היום כדם היה במקורו שרף שקמה ונשתנה מעט על ידי מראה הבגד.

הראב"ד [בעלי הנפש, כתמים ג י] כתב גם הוא דין זה, והוסיף שמכאן נלמד שלהיתר תליה אין צריך לדעת בודאות שהכתם יכול לבוא מהדבר שבו תולים, אלא די בכך שישנה אפשרות מסוימת שהדם מקורו מהדבר ההוא. והוסיף שכן מוכח מרבי עקיבא שתלה הכתם במכה שבאשה, ולא בדק האם צבע האדום של דם המכה דומה לצבע האדום של הכתם.

ומדברי הראב"ד מבואר, שהגמרא האומרת שאפשר ללמוד מהמשנה את דינם של רבי ורבי מאיר, כוונתה היא שמדברי רבי עקיבא שתלה במכה שאין ברור אם אדמימותה זהה לכתם לומדים שאפשר לתלות בקילור ושרף שקמה

מהאשה, אולם יתכן שיצא בהרגשה, וכגון שהטילה מי רגליים ואינה יודעת אם היתה ההרגשה מהדם או ממי הרגליים, מטהרים מדרשת הפסוק 'דם' ולא כתם, שלא אסרה התורה בטומאת נדה את הספיקות. ואמר רבי עקיבא לתלמידיו שבכל מקום שישנה תליה שהגיע הדם שהגיע ממקום אחר, מתחזק הספק שמא אינו מגופה, ולא גזרו חכמים איסור. וראה בשו"ת חת"ס [קמד], ובערוך לנר שתירצו תירוצים נוספים.

57. נחלקו הראשונים האם מראה 'עגול' הוא ראייה להתיר, או שמא להפך ש'משוך' הוא הוכחה לאסור. ונפקא מינה ממחלוקת זו למקרה שיאבד העד או שישחת מראהו ולא תהא אפשרות לדעת מה היתה צורתו. מרש"י [נו ב ד"ה 'עגול'] משמע שעגול הוא ראייה להיתר, ובלא הוכחה אוסרים כל כתם שנמצא בעד הבדיקה, וכן הוכיח הסדרי טהרה [קצ סו, ד"ה 'הנה לשון'] שסברו גם הטור והרשב"א. ואולם בר"ן [נו ב] מוכח שמשוך הוא ראייה לטמא, וראה מה שכתב בזה בבנינת אדם [קיג יב].

58. כן פירש בלעזי רש"י [כ, א].

שנינו במשנה: או שישבה:

מתניתין מני?

רשב"ג היא.

דתניא, אשה שמצאה כתם, אם הרגה מאכולת — תולה בה.

לא הרגה — אינה תולה, דברי רשב"ג.

וחכמים אומרים: בין כך ובין כך, שאפילו לא הרגה מאכולת — תולה בה, שהמאכולת מצויות, ואפשר שהרגה בלא שידעה על כך.

אמר רשב"ג: לדברי אין קץ, שאני מחמיר ביותר, שאם לא הרגה מאכולת אינה יכולה לתלות כלל, ואפילו מצאה כתם זעיר כשיעור זרע חרדל אני מטמא אותה.

ולדברי חברי אין סוף, שהם מקילים יותר מידי לטהרה אפילו אם לא הרגה מאכולת ואפילו דם בשיעור גדול מאד (61).

ומדייקת הגמרא: ישבה בצד העוסקים בכתמים — אין, יכולה לתלות בהם. לא ישבה — לא יכולה לתלות בהם, ואין מקילים ואומרים שמא ישבה עמהם, ועתה אין זכור לה (60).

תניא בדיוק זה מלשון המשנה שכתבה 'ישבה', להא שנאמר במפורש בברייתא:

דתנו רבנן, עברה בשוק של טבחים, ספק ניתז עליה ספק לא ניתז עליה — תולה. אבל אם ספק עברה ספק לא עברה — טמאה, וכמדויק במשנתנו שספק ישבה בצד העוסקים בכתמים — טמאה.

שנינו במשנה: הרגה מאכולת.

ומדייקת הגמרא: הרגה — אין, לא הרגה — לא. ואין תולים שמא נמעכה כינה בכגדה בלא שהשיחה.

שאדמימות שונה מאדמימות הדם.

עברה, זהו מפני שאין מסתבר ששכחה שעברה, ואין תולים בדבר שאינו שכיח. וכפירוש זה משמע גם ברשב"א [תוה"ב ז ד] שכתב שבעיר שמצויים בה שוחטים שמסתובבים ממקום למקום תולים בכל מקום, ואף על פי שמסופקת אם עברו השוחטים לידה, כלומר שאף על פי שישנם שני ספיקות כיון שאין צריך לומר ששכחה תולים.

61. כן ביאר רש"י, ותמוה כיצד נתלה במאכלת כתם שגודלו הרבה יותר ממנה. ויש לומר שתולים שנמעכו כמה מאכולת זו בצד זו ונוצר מדם כולן כתם אחד גדול. ומצינו במעדני יו"ט [ת] שכתב, שהטעם שלהלכה אין תולים אלא במאכולת אחת הוא מפני שאם נתלה בכמה מאכולת אין לדבר סוף, ואם כן לרבנן שלא

60. האור זרוע [שנא] ביאר שטעם הדבר שאין מקילים לתלות בספק ישבה בצד העוסקים בכתמים הוא מפני שישנם בתליה זו שני ספיקות: א. ספק אם ישבה בצידם. ב. גם אם ישבה עדיין ישנו ספק אם ניתז מהם עליה דם. הרמ"א [קצ כז] פסק שבמקרה שיודעת בודאי שעברה במקום שיש בו דם, אבל מסתפקת האם כמות הדם שהיתה באותו מקום מספיקה כדי ליצור כתם בגודל הכתם שמצאה, טהורה. ותמוה שגם במקרה זה יש שני ספיקות: א. האם עברה במקום שיש בו דם בכמות המספיקה ליצור כתם גדול. ב. האם נפל עליה דם זה. ונראה שלמד הרמ"א שגם במקום שני ספיקות תולים, וסוגינתו שלא תולה בספק

ומבאר רשב"ג את דבריו: **לדברי אין קץ** (62) — שאין לך אשה שטהורה לבעלה, לפי שאין לך כל מטה ומטה שאין בה כמה טיפי דם מאכולת, שמצויות המאכולת בכל מקום ובכל מטה ישנם כתמי דם שנוצרו ממערכתם, וכל המוצאת במיטתה כתם ואינה יודעת בודאות שהרגה מאכולת, טמאה.

לדברי חברי אין סוף — שאין לך אשה שאינה טהורה לבעלה, שאין לך כל סדין וסדין (63) שאין בו כמה טיפי דם, וכל כתם

שתמצא אפשר לתלותו במאכולת, וטהורות כל הנשים.

אבל נראין דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס שיש לו שיטה שלישית בדבר, ושיטתו מסתברת יותר מדברי, ומדבריהם.

שהיה רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: **עד כמה היא תולה בדם מאכולת** — **עד כגרים של פול** (64).

כל הכתמים קשה שהתירו גם כתם גדול שנמצא בסדין של נשים.

64. טעם הדבר שקבעו חז"ל ששיעור הדם שנמצא בגוף שקיים להו לחז"ל ששיעור הדם שנמצא בגוף המאכולת הוא שקול לגריס, ולכן כל כתם הקטן מגריס אפשרי שהגיע ממאכולת וטהור. וראה עוד **בחכם צבי** [סז] **ובט"ז** [קצ ז].

אולם בגמרא לעיל [נב ב] מצינו שהמוצאת כתם שגודלו כג' גריסים חוששת שמא ראתה בג' ימים, מבואר בגמרא שדרך הנשים שבכל פעם שרואות דם יוצאת מגופן כמות דם הגדולה מגריס, ולכן בכתם שקטן מג' גריסים אין חוששים שמא הגיע מג' ראיות נפרדות. ואם כן ישנו טעם נוסף להתיר כתם הקטן מגריס, שכיון שאין מצוי שיצא מהאשה דם מועט כל כך מסתבר שהגיע ממקום אחר.

ובלחם ושמלה [קצ יב] ביאר שכשתולים הכתם במאכולת הכוונה שחוששים שנמעכו כמה מאכולות זו ליד זו ומדם כולן נוצר כתם אחד, ואין הכוונה שתולים במאכולת אחת, מפני שגם בזמן חז"ל לא היתה מצויה כינה שגודלה כגריס, ומה שהגבילו את התליה עד לגריס הוא מפני שדווקא בכתם הקטן מגריס שאין מצוי שיהיה בדם נדה הקלו לתלות במאכולת. נמצא

חששו ל'אין סוף', אפשר לתלות גם בכמה מאכולות. וראה בהמשך הסוגיא שאמרה הגמרא שגם לרבנן אין תולים בכתם שגדול יותר מתורמוס.

62. המהרש"א העיר על שינוי הלשון בדברי רשב"ג, שביחס לדבריו נקט בלשון 'אין קץ', ואילו ביחס לדברי רבנן נקט בלשון 'אין סוף'. וביאר ש'קץ' משמש גם ללשון התחלה, שהרי בכל דבר הקצה האחד משמש כהתחלה והקצה השני הוא הסוף, ואמר רשב"ג שלדברי אין התחלה לשיעור ההיתר, ולדברי חברי אין סוף לשיעור ההיתר.

החידודי הלכות ביאר שרשב"ג רמז בלשון 'קץ' לגמרא לעיל [יג ב] שאמרה 'אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף', ולדבריו שאוסר את כל הכתמים אין אשה המותרת לבעלה ולא יגיע קץ לגלות.

63. **התוס'** ביארו שבדווקא שינה רשב"ג בלשונו ונקט 'מיטה' בדבריו וסדין בדברי רבנן, מפני שמיטה יש גם לגברים ואילו סדין יש רק לנשים. ואמר רשב"ג שלדבריו שטימא כל כתם קשה שהרי גם במיטה שישנו בה רק גברים מצויים הכתמים, ובהכרח שמאכולת הם שגורמות לכתמים אלו, ולדברי רבנן שהתירו את

ולדבריו **אנו מודים** שאפילו לא הרגה מאכולת, אם היה הכתם עד כגריס הרי היא תולה במאכולת וטהורה, ויש קץ לדבר, ולא מטמאים כל המוצאת במיטתה כתם. ואם היה הכתם יותר מכגריס, הרי אפילו הרגה מאכולת⁽⁶⁵⁾ אינה יכולה לתלות בו, ויש לדבר סוף, ולא מטהרים את כל הכתמים.

ומקשה הגמרא: **ולרבנן דאמרי תולה בהריגת מאכולת — עד כמה הוא שיעור התליה**, והרי כתם גדול אי אפשר לתלות במאכולת?

ומתרצת: **אמר רב נחמן בר יצחק: תולה בפשפש שכתמו גדול, ועד שיעור רוחב כתורמוס** יכולה לתלות בו⁽⁶⁶⁾.

תנו רבנן: פשפש זה, ארכו כרחבו⁽⁶⁷⁾, וטעמו כריחו, ברית כרותה לו כלומר שריחו נודף ומבאיש כל כך, עד שכל המוללו מריח בו את ריחו הרע.

ומבאר הגמרא לצורך מה לימתו הברייתא את מבנה הפשפש ותכונות ריחו:

ארכו כרחבו — לענין כתמים. שאם ימצא כתם שאורכו כרוחבו יכולים לתלות בפשפש ואפילו כשהוא גדול כתורמוס⁽⁶⁸⁾.

וטעמו כריחו — לענין אוכל תרומה שמחויב לשומרה ולדאוג שלא תיפסד, שהתירו לו במקרים מסוימים לפלוט התרומה באמצע

66. בסדרי טהרה [קצ טו] הקשה מכאן על רש"י [ד"ה לדברי] שכתב שלרבנן אפילו כתם שגדול מסלע טהור, וסלע קטן מתורמוס כמוכח מהגמרא **בביצה** [כה] שאמרה שתורמוס גדולו כמעה ששוויה אחד חלקי כ"ד מסלע, ומסתבר שאם שוויה פחות כל כך שגם גדולה מועט. ובערוך **לנר** [ד"ה 'תולה עד'] הוכיח שישנם מטבעות ששונות בשוויים ושוות בגודלם.

67. אין לפרש שהפשפש הוא מרובע שבירושלמי בנדרים [ט א] הובא בר"ן [שם כה א, ד"ה 'למקח וממכר'] מצינו שאין בעולם בריה מרובעת, וצריך לומר שצורתו מעוגלת לגמרי וקוטר אורכו כקוטר רוחבו.

68. הרשב"א הביא מהתוס' שהקשו כיון שרק כתם שאורכו כרחבו תולים בפשפש, מהי אם כן קושית רשב"ג שלדברי חכמים שהתירו לתלות בפשפש אין סוף ויותרו כל הכתמים, והרי כל כתם שאין אורכו כרוחבו טמא גם לחכמים.

לדבריו שלהיתר חכמים נצרכים שני הטעמים, שמפני שאין מצוי בדם נדה כתם הקטן מגריס, הקלו ותולים במאכולת. ולדבריו גם בימינו שהכינים קטנות מאד נשאר שיעור גריס כבזמן הגמרא. ובהערות במשנה הבאנו שישנם שחולקים וסוברים שבזמנינו שנתקטנו הכינים אי אפשר להתיר אלא כתם שגודלו כגודל כינה המצויה בימינו.

65. התוס' כתבו שאם הרגה הרבה מאכולת תולה בהם גם כתם גדול. אולם הרא"ש [ח] חולק וסובר שלא פלוג רבנן ולעולם אינה תולה במאכולת כתם שגדול מגריס. ויש לעיין בדברי הרא"ש מה שייך כאן 'לא פלוג' והרי מבואר במשנתנו שהתירו חכמים לאשה המתעסקת בכתמים לתלות שהגיע הכתם מהדבר שנתעסקה בו, ובמה גרע עסק במאכולת משאר דמים. ועוד הקשה הרש"ש מדוע לא הביא הרא"ש את דברי התוס' שחביבים עליו עד לאחת כדרכו בכל מקום שחולק עליהם, וראה מה שכתב ליישב בספר מגילת ספר [ז ד].

אכילתו, ואפילו שמעתה לא יאכלוה.

ומתרת: **ברית כרותה לו לפשפש, שכל המוללו — מריח בו.**

דתנן: היה אוכל תרומה ואמרו לו: טמא היית וטמאה היתה התרומה, **או שטעם טעם פשפש בפיו** ואסור לו להמשיך באכילה, שהרי פשפש הוא שרץ שאסור באכילה⁽⁶⁹⁾ — **הרי זו יפלוט.**

ובביאור זה במשנה מיושב לצורך מה למדתנו הברייתא ש'טעמו כריחו', ו'שכל המוללו מריח בו', שנצרכים סימנים אלו כדי ללמדנו מתי מותר לאוכל תרומה לפלוט התרומה מפיו ולהפסידה, וקל וחומר שהאוכל חולין וטועם טעם פשפש שמחויב להפסיק אכילתו.

ומקשה הגמרא: **מנא ידע** שטעם פשפש בפיו והרי סתם אדם לא אכל פשפש מימיו — ומתרת: **לפי שטעמו כריחו.**

אמר רב אשי: עיר שיש בה הזירים — אין חוששין לכתמים, כיון שהם אוכלים שקצים ורמשים ומתיזים דם⁽⁷⁰⁾.

ומוסיפה הגמרא להקשות: **ואכתי מנא ידע?** שהרי לא הריח ריח פשפש?

הר"ן אורכו כרחבו מתייחס רק לצורת הבעל חי ולא לצורת הכתם, ותולים בפשפש כל כתם שהוא.

ותירצו, שכרייתא זו סוברת כרכי חנינא בן אנטיגנוס שאמר שאי אפשר לתלות בפשפש, ורק במקום שמצויים פפששים מודה גם הוא שמתירים עד תורמוס, ורחב"א הוא שהתנה שיהא אורכו כרוחבו, אבל לרבנן הסוברים שתולים בפשפש כל כתם הוא הדין שתולים אפילו כשאין אורכו כרוחבו, ולשיטתם קשה ש'אין סוף'.

69. כן פירש רש"י, בשו"ת הרשב"א [א, קא] כתב שיתוש שנפל למרק ואין מוצאים אותו בטל הוא ואינו אוסר את המרק, שדווקא בריה שלמה שלא אבדה צורתה אינה בטלה, והקשה מהמשנה שהאוכל תרומה וטועם טעם פשפש חייב לפלוט, ומדוע לא בטל הפשפש במאכל, ותירץ שחוששים שמא הפשפש אינו מעורב באוכל וניכר הוא בפני עצמו, ואין ביטול אלא בדבר שאינו ניכר בתערובת.

הר"ן מבאר שאין כוונת הגמרא שצורת הכתם היא אורכו כרוחבו, אלא רק לימדתנו הגמרא צורת הפשפש, אולם יתכן שהדם שיזוב ממנו תהא צורתו שונה. וביאור דברי הגמרא 'ארכו כרחבו לענין כתמים' הוא, כיון שבכל מקום שמצוי פשפש תולים בו עד תורמוס, לימדתו הברייתא כיצד נראה הפשפש, כדי שבמקום שמצוי בעל חי שמראהו ארכו כרוחבו, ידעו שהוא הפשפש וכל כתם עד כתורמוס טהור.

ואולם הרמב"ם [פירוש המשניות תרומות ח ב] ביאר שאינו מחוייב לפלוט, אלא מפני הטינוף והמיאוס באכילת הפשפש התיירו לו לפלוט את התרומה, ואם רוצה יכול להמשיך לאכול.

הבית יוסף [קצ ז ד"ה ואיכא למידק] תמה מדוע סתמו הפוסקים שכל ההורגת פשפש תולה בו כתם עד תורמוס, ולא הגבילו שיהא אורכו כרחבו כבסוגיתנו. וכתב הערוך לנר שלא היה לפני הבית יוסף את חידושי הר"ן, שלפירוש

70. כן פירש רש"י, הרשב"א הביא בשם הר"ח שמצויים בגוף החזירים פפששים, ותולים הכתמים בפפששים, שהרי במקום שמצויים פפששים מודים כולם שאפשר לתלות בהם.

עצמו בכלל.

ורב חסדא סבר שבכל מקום "עד — ועד בכלל", וגם במשנתנו כתם שגודלו בדיוק כגריס, הוא בכלל הכתמים הטהורים.

אמר לך רב הונא: לא. אין זה כלל. אלא איכא עד ועד בכלל, ואיכא עד ולא עד בכלל. והכא לחומרא והכא לחומרא, וגם בכתמים מחמירים, ואוסרים כתם שגודלו בדיוק כגריס.

ורב חסדא אמר לך: בעלמא, אימא לך כרב הונא — לחומרא אמרינן, לקולא לא אמרינן. והכא — סבירא לי כדרבי אבהו.

דאמר רבי אבהו: כל שעורי חכמים — לחמיר, חוץ מכגריס של כתמים, שכל איסורו אינו אלא מדרבנן⁽⁷²⁾, ומשערים בו

אמר רב נחמן בר יצחק: והא דמקום הנקרא "דוקרת" — כעיר שיש בה חזירים דמיא לפי שיש שם שוחטים הרבה, וגם שקצים ורמשים מצויים שם.

שנינו במשנה: עד כמה היא תולה — עד כגריס של פול.

אמר רב הונא: כגריס עצמו — אינה תולה. פחות מכגריס — תולה.

ורב חסדא אמר: כגריס — תולה, יתר מכגריס — אינה תולה⁽⁷¹⁾.

ומבארת הגמרא: לימא ב"עד ועד בכלל" קא מיפלגי.

דרב הונא סבר כל מקום שאמרו חכמים "עד" הוא עד לשם, ולא עד בכלל, ולכן גם במשנתנו שכתבה 'עד כגריס', אין גריס

ונפקא מינה לדינא בין הפירושים, שלרש"י אפילו כתם גדול תולים בחזירים, שהרי כל כמות דם שתהא אפשרי שיתיוז החזירים, אבל לר"ח שהתליה היא בפשפש שעל החזיר, אין להתיר כתם שגדול מתורמוס, שהרי נתבאר בסוגיתנו שאין בפשפש דם בכמות הגדולה מתורמוס.

כתבו התוס' שבזמן הזה שמצויים בינינו החזירים אין תולים בהם כתמים, והקשה הרשב"א שאינו יודע טעם לדבריהם, שמהו החסרון בכך שמצויים החזירים שמפני כך לא נוכל לתלות בהם. ויש לומר על פי דברי הנודע ביהודה [תנינא נב] שחידש שכתמים מטמאים טהרות במגע מדאורייתא, וגזירת כתמים שגורו חז"ל על האשה הוא כדי שלא יבאו להקל בטומאת טהרות. ולדבריו קושית רשב"ג 'לדברי חברי אין סוף' פירושה שאם נתיר את כל הכתמים על ידי תליה, לא תקוים תקנת חז"ל שרצו בקיום האיסור בפועל כדי שיזכרו בזה את

71. בערוך השולחן [קצ כ] הקשה כיצד תתכן מחלוקת בשיעור הכתם, והרי טעם היתר כתם הקטן מגריס הוא מפני שתולים במאכולת, ואם כן נביא מאכולת ונמוד את דמה ונראה אם גריס עצמו בכלל או לא. ותירץ שאין אפשרות לצמצם במדידה עד שנרע השיעור המדויק, ונחלקו רב הונא ורב חסדא האם בגודל שאין ידוע מכריעים להקל או להחמיר. וראה שם שתירץ בביאורו את קושית הב"ח [קצ ד"ה לא גזרו], על הרמב"ם שסתר בפסקיו אם הלכה כרב הונא או כרב חסדא.

72. כן ביאר רש"י [חולין נה א ד"ה חוץ

להקל.

איכא דאמרי לה להא שמעתא באפי נפשה, ולא נסובה מחלוקת רב הונא ורב חסדא על משנתינו:

וקמפילגוי ב"עד ועד בכלל" שרב הונא סבר דהכא הוא לחומרא כדאמרינן בכל מקום, ורב חסדא סבר ששונה הדין בכתמים, והולכים בהם להקל.

מיתיבי: היו עליה טיפי דמים למטה, דהיינו א-ט טיפי דם קטנים, וטיפי דמים למעלה, דהיינו, טיפי דם גדולים (74) — תולה אפילו בכתם העליון, הגדול — עד כגרים.

רב הונא אמר: כגרים — כיתר מכגרים, ורב חסדא אמר: כגרים — כפחות מכגרים (73).

א. שאפשר לתלות שהגיע הדם ממאכולת. ב. שלא גזרו חז"ל בכתם קטן [וראה מה שכתבנו לעיל הערה 52]. ומודים כולם כי במקום ששייכת תליה, גריס עצמו טהור, וכל מחלוקת רב חסדא ורב הונא היא במקרה שידוע שלא הגיע הכתם ממאכולת, וכל היתר הוא מפני שלא גזרו חכמים טומאה בכתם קטן מהו השיעור בתקנת חז"ל. ולכן בגמרא לעיל שמדובר בעד שאינו בדוק, שישנה תליה של ממש במאכולת, מודים כולם שרק בכגרים ועוד אסורה.

ובפירושו זה מיושבת הקושיה שהבאנו לעיל מהערוך השולחן [קצ ב], כיצד נחלקו רב חסדא ור"ה בדבר התלוי במציאות ולא הלכו ומדרו מאכולת, שהרי מחלוקתם בגדר תקנת חז"ל ולא בשיעור המאכולת.

74. כן פירש רש"י, התוס' והרשב"א הקשו שלשון 'למעלה' ולמטה' אין פירושו קטן וגדול. ולכן פירשו שהברייתא עוסקת באשה שנמצאו על חלוקה כמה כתמי דם, חלקם למעלה מהחגור וחלקם למטה מהחגור. וחידשה הברייתא שאפילו שבדרך כלל כתם שלמטה מהחגור מטמא שחוששים שהגיע הדם מהמקור, כאן שנמצאו כתמים גם למעלה מחגור שבהכרח הגיעו ממקום אחר, שהרי לא יתכן במציאות שיגיע דם מהמקור למעלה מהחגור, מטהרים את כל הכתמים. וטעם הדבר הוא שכשם שאשה

מכגרים] אולם מהתוס' [שם, ד"ה כל] דייק הרש"ש שזוהי קולא מיוחדת בכתמים, אבל בשאר איסורי דרבנן משערים לחומרא.

ויש לעיין האם השעורים מתפרשים לחומרא משום ספק שהולכים בו לחומרא, או שכלל הוא שנתקבל במסורה שהלשון שנקטו החכמים כוונתם שיפרשו לחומרא, ומעיקר הדין זהו השיעור המחויב. ואפשר שרש"י שסבר שמקילים בכל דיני רבנן סבר שהדבר הוא ספק, ולכן מקילים כדין כל ספק בדיני דרבנן, והתוס' סברו שהלשון שנקטו חכמים פירשו לחומרא, ולכן גם בדיני דרבנן מחמירים, ובכתמים נתקבל במסורה שהשתמשו חכמים בלשון שונה מהמקובל, ורק בהם הולכים לקולא.

הרשב"א כתב שבמקרה שמהקטנת שיעור גריס תצא קולא [ולהלן יבואר כיצד יתכן דבר שכזה], יתחלפו השיטות, ורב הונא יסבור שגריס עצמו בכלל, ורב חסדא יסבור שאינו בכלל. ומבואר מדבריו, שביאר כי 'לחומרא' הכוונה היא מחמת הספק. כי אם הפירוש הוא שנקטו חכמים בלשון חומרא אבל אכן כך הוא השיעור מעיקר הדין, לא היו משתנות השיטות בשינוי הנידונים.

73. **כצפנת פענח** [איסור"ב ד יט] הקשה, שבגמרא לעיל [יד ב] מצינו "אמר לו רבי חייא אי אתה מודה שצריכה כגרים ועוד", וכדברי רב חסדא. ותירץ, שיש שני דינים בהיתר כתם קטן,